

Jancsák Csaba: Miért éppen Alaszka?...

Az az orosz-amerikai szerződés, melyet 1821-ben írtak alá, s mely Orosz-Amerika délkeleti határát az északi szélesség 54°41'-ben határozta meg, mindössze tíz évre biztosította az Egyesült Államok kereskedelmi jogait Alaszkaiban. A problémát (szabad kereskedelem) még az 1825-ös orosz-brit egyezmény sem oldotta meg, bár Oroszország lemondott az északi szélesség 51°-ától északra eső területek korlátlan uralmáról. A Hudson's Bay egy alkalmazottja, Peter Skene Ogden azzal a megbízatással lépte át a Stikin folyót 1834-ben, hogy telephelyet hozzon létre a brit területen. Ebben akadályozták meg a szerződést nem ismerő orosz fogdmegek. A brit kormány azonnal tiltakozást nyújtott be. A megújuló tárgyalások eredményeként megegyezés született arról, hogy az oroszok bérbeadják a Portland-csatorna és a Spencer-fok közötti földszívet a Hudson's Bay-nek. Ez a szerződés 1839-től 59-ig volt érvényben. Tovább szította a konfliktust az amerikai bálnavadász hajók jelenléte. S noha Etolin kormányzó sürgette az amerikai hajók kivonását az oroszok saját területének tekintett Bering-tengerről (1842), a század közepén az e területen vadászó cirka háromszáz hajónak több mint a fele amerikai volt. A Krími háború kitörése az oroszok Csendes-óceáni területeit sebezhető helyzetbe hozta. A pletykák arról, hogy a már említett orosz-amerikai cég eladását tervezik egy san franciscói vállalatnak, tárgyalásokhoz vezettek. az új „vegyszállalat” létrejöttét a brit és az orosz kormányzat hallgatólagosan elismerte. Ekkor került először szóba a cári kormányzat szemében védtelen terület esetleges eladása az Egyesült Államoknak. A brit columbiai aranyláz kitörése ezidőtájt mutatta meg, mekkora tömegeket képes megmozgatni bármely – akár orosz – területen talált arany híre.

A washingtoni orosz követ 1857-ben kapott először utasítást arra, hogy tárgyaljon a terület eladásának lehetőségéről. Az 1859-ben megkezdett tárgyalások az Államok-beli polgárháború miatt kényszerűen félbeszakadtak. A csatazaj elültével a tárgyalások két szálon folytak. Oroszország 1967-ben visszatért washingtoni követe (aki lehetőséget látott arra, hogy ilymódon Anglia és az Egyesült Államok összeugrasztásával sikerül elvonni a figyelmet a konstantinápolyi kalandról), és az Egyesült Államok szentpétervári követe George Pomutz egyeztettek az érdekeket. De ki volt George Pomutz? Tegyük most egy kitérőt!

A román származású Pomutz család Krassó, majd Somogy megye után, valamikor a múlt század elején telepedett le Komáromban. A húszéves György mint csendőrtiszt vett részt az 1848-49-es szabadságharcban. 1850-ben Komárom kormánybiztosával, Ujházy Lászlóval (1793-1870) az Újvilágba emigrált, Iova államban telepedett le az Ujházy-csoport által alapított Új Budán. A polgárháború az északiak oldalára sodorta. Hadviseltsége miatt szárnysegédi (adjutáns) kinevezést nyert 1861. december 23-án. Az általa vezetett seregnapló (valójában a hadügyminisztérium e korszakból való egyetlen nyilvántartása) kiváló forrásanyag a történészek számára. A Siloh melletti csatában szerzett sebesülése (bal csípőjét keresztüllőtték), és hősies magatartása (Belknap őrnagy, a későbbi hadügyminiszter mellett maradt mindaddig, míg vérvesztéségtől lefordult a lováról) miatt ezredessé (1864. november 23.) és címzetes tábornokká (1865. március 13.) léptették elő. Leszerelése után, 1866. február 16-án Andrew Johnson elnök (1865-69) konzullá nevezte ki Szentpétervárra. Curtin kormányzó, aki Pomutz előtt az Egyesült Államok oroszországi külkapcsolatait ápolta, leveleiben elismerően nyilatkozott a követ szorgalma felől. [Egyébként a múlt századi USA-ban nem volt kirívó eset a magyar, szabadságharcos származású polgárok diplomatákká

kinevezése. A polgárháború Magyarországról kivándorolt két ezredese, öt generálisa, két altábornagya közül számosan léptek követi útra. Pomutz Györgyön kívül: *Stahel Gyula* Osaka (1877-84); *Tengely József* Demara (Brit Guiana, 1863-77); *Zejk Albert* Taranto (1866-70), Párizs (1871-72), St Galle (1878), Lizsabon (1882-83); *Asbóth Sándor* Buenos Aires (1866-68); *Czapka József* Kairó (1866-70); *Faber Móric* Budapest (1874-75); *Figyelmessy Fulóp* Demara (1865-69).] Munkája elismeréseként 1877-ben Pomutz főkonzuli kinevezést kapott az akkori elnöktől, Rutherford Hayestől (1877-81). 1878-as visszahívása után továbbra is Szentpéterváron maradt, és ott halt meg 1882. október 12-én szűkös anyagi körülmények között. Földi maradványait a szentpétervári Szmolensz temetőben helyezték el. Az „alaszkvásárló” rokon legendája sok éven át nem hagyta nyugodni az itthon maradt (Aradon, Békéscsabán, Szegeden élő) hozzátartozók fantáziáját, még 1907-ben is tízen közülük, a szintén rokon Lökösházy Ferenc nagyváradi irodaszolga vezetése mellett, egy felbérelt nyomozóval kutattattak utána, aki az Egyesült Államokból hazatérve a milliós légvár falainak ledöntésével sem tudta lelohasztani a kedélyeket, mely Bakonyi Samu képviselőnek, az ismert ügyvédnek hosszas és reménytelen vizsgálódás után sikerült. Pomutz halála után öt évvel, az iowai tizenötösök bajtársi csoportjuk alakulásakor végső formába öntött indulójukban versszakot szenteltek a valamikori bajtárs, későbbi parancsnok emlékének:

„King, as presiding elder waits
For Gabriel's trump to bow
And Pomutz has passed in his cheks
To Benny Havens!”

Szabadfordításban valahogy így hangzik: „Az Úr trónusán várja Gábiel trombitájának hangját, és Pomutz benyújtja a számlát Benny Havensnek.” [Magyaráztaképpen csak ennyi: B. Havens west pointi kocsmájába kadétoknak tilos volt a belépés, a sok bortány miatt. A déli, elszakadni vágyó államok első, és egyetlen, elnökét (Jefferson Davis-t), kadét korában e parancs megszegéséért haditörvényszék elé állították.]

A szerződés Alaszka eladásáról, melyet a szenátus 1867. április 9-én fogadott el, március 30-án kötött. A vételárát 7,2 millió dollárban állapították meg. Az összeget 1868 júliusában utalta át a kongresszus. Alaszka felügyeletének átadása 1867. október 18-án Sitkában történt. Ekkorra az őslakos oroszok egy része már eltávozott. Alaszka igazgatását a Hadügyminisztérium alá helyezték. A vámorséget a Pénzügyminisztérium szervezte meg, és a saját fennhatósága alá tartozott. Az új telepések Sitkán tanácsot szerveztek és egy iskolát hoztak létre. 1872-ben, öt évi kemény küzdelem után mindkettő megszűnt. 1877-ben az igazgatás a Pénzügyminisztérium alá került, amikor az itt állomásozó katonaságot Idahoba vezényelték egy ekkor kitört indiánfelkelés leverésére. 1878-as távozásáig e területen a vámszedő maradt az egyetlen hivatalos ember. Az első itt szolgálatot teljesítő cirkálóhajó, a Jamestown, 1884-ig a partiőrség előfutárának tekintett vámőrszolgálat megszervezéséig képviselte a törvényt.

Amikor 1880-ban Juneau-ban aranyat találtak felerősödött a valódi kormány iránt igény. Az ezt követelő bányászokhoz csatlakozott a későbbi ingyenes-iskola szervező nemzeti hős Sheldon Jackson. A kongresszushoz intézett beadványok hatására megszületett Organic-törvény (1884) különálló bíróságot (egy bírót és négy megbízottat, akik békebírói, illetve irattárosi feladatot is elláttak) biztosított. Alaszka élére kormányzót neveztek ki. Önálló területnek nyilvánították, és évi huszonötezer dollárt utaltak ki oktatási támogatásként. 1897 és 1901 között megalkották a polgári és büntetőtörvénykönyvet. A Földtörvény azonban kevésbé volt bőkezű, mint az államok' nyugati területének 1862-es felosztásakor. A kongresszusban 1899 óta biztosítanak egy helyet Alaszka küldötté számára.